

2. Анучин Н. П. Лесная таксация / Н. П. Анучин. – [5-е изд., доп.]. – М. : Лесная промышленность, 1982. – 550 с.
3. Гірс О. А. Стиглість деревостанів та використання деревних ресурсів у лісах різного функціонального призначення : монографія / О. А. Гірс. – Корсунь-Шевченківський : Майданченко І. С., 2011. – 316 с.
4. Гринник Г. Г. Лісівничо-таксаційні особливості та динаміка складу гірських букняків Українських Карпат / Г. Г. Гринник // Науковий вісник НЛТУ України : зб. науково-технічних праць. – 2012. – Вип. 22,3. – С. 22–39.
5. Державний облік лісів України станом на 1.01.2011 р. – Ірпінь, Укрдержліспроєкт", – 2012.
6. Кашпор С. М. Методичні основи складання нормативів динаміки товарної структури насаджень / С. М. Кашпор // Науковий вісник НАУ. – 1999. – Вип. 17. – С. 265–268.
7. Строчинський А. А., Нормативи товарності запасу вирубуваної частини деревостанів / А. А. Строчинський, С. М. Кашпор, Л. М. Березівський // Аграрна наука і освіта. – 2000. – № 1. – С. 125–132.
8. Строчинський А. А. Нормативи товарності деревостанів основних лісоутворювальних порід України / [Строчинський А. А., Кашпор С. М., Гірс О. А., Березівський Л. М.]. – К. : НАУ, 2004. – 28 с.

На основании материалов временных пробных площадей и производственных перечётов исследованы показатели таксационного строения разных возрастных групп древостоев, построены ряды распределения стволов по диаметру в разновозрастных древостоях.

Перестойные буковые древостои, объединенные перечёты, возрастные группы древостоев.

Forest inventory indices of uneven-aged tree stands were calculated based on the results obtained from the temporary sample plots establishment and further fieldwork data processing. Besides that, diameter distribution of uneven-aged tree stands was also analyzed and results are provided in this article.

Overmature beech tree stands, stand inventory within different storeys, age classes of tree stands.

УДК 630*5:712.23[477.82]

СУЧАСНИЙ СТАН ЛІСІВ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ШАЦЬКЕ УЧБОВО-ДОСВІДНЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»

Г. А. Сахарук, кандидат сільськогосподарських наук

Проаналізовано деревостани ДП «Шацьке учбово-досвідне лісове господарство» за площею, запасом, складом, групами віку, бонітетом і повнотою, що дає змогу деталізувати сучасний стан лісів

© Г. А. Сахарук, 2015

підприємства, визначити перспективи збереження лісових угруповань та динаміки їх біологічної продуктивності.

ДП «Шацьке УДЛГ», ліси, продуктивність, таксаційні показники, розподіл.

Лісове господарство в економіці Шацького району Волинської області займає провідне місце. Основні напрями його розвитку – виконання планових завдань з виробництва товарів народного споживання та задоволення місцевих потреб у деревині. Лісові ресурси учбово-досвідного лісгоспу є основною базою лісозаготівельної та деревообробної промисловості, де роботою зайнята основна частина місцевого населення.

Загальна потреба району в деревині з місцевих лісів задовольняється на 65 %, у тому числі з лісів господарства – на 58 %.

Крім задоволення потреб народного господарства в деревині та продукції побічних лісових користувань, лісові насадження державного підприємства «Шацький учбово-досвідний лісгосп» мають важливе природоохоронне та рекреаційне значення. Особливо важливе значення мають ліси, які захищають ґрунти від вітрової та водної ерозії, що зберігає родючість ґрунтів і підвищує врожайність сільськогосподарських культур. Велике водорегулювальне значення лісів, які покращують гідрологічний режим річок Прип'ять, Західний Буг, їх притоків, струмків та озер на території району.

Вплив лісів учбово-досвідного лісгоспу на екологічний стан довкілля дуже великий. Адже, 58,8% площі займають ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення. Особливо важливе значення мають захисні ліси, які виконують переважно ґрунтозахисні, водоохоронні та інші захисні функції і займають площу 11,0%. Решта 30,5% площі займають експлуатаційні ліси, які, крім чисто екологічних функцій, мають основне завдання забезпечення народного господарства деревиною [8].

Велике значення має і рекреаційна роль лісів з їх великою кисневою і фіто-природно-продуктивною потужністю, яка має властивості зменшувати або поглинати шкідливі викиди в атмосферу та інші негативні явища природи. Усе це разом узятє свідчить про значну роль, яку відіграють ліси в зоні діяльності учбово-досвідного лісгоспу, господарська діяльність якого має бути спрямована на збереження та збагачення лісових ресурсів при раціональному їх використанні, а також на підвищення захисних, водоохоронних, санітарно-гігієнічних функцій лісу.

Поєднання численних озер із лісовими масивами, своєрідний поліський колорит, різноманіття рослинних угруповань та висока їхня естетична цінність, добре розвинена транспортна мережа сприяли розвитку рекреації в цьому мальовничому куточку Західного Полісся. Для збереження та охорони навколишнього середовища Шацьких озер у 1983 році було створено Шацький національний природний парк.

Рослинності Західного Полісся присвячено багато наукових робіт,

але більшість з них стосується екосистем трав'яних боліт [1, 2, 3, 5, 7]. Ліси регіону досліджували В. О. Поварніцин, В. К. М'якушко [7], лісові болота вивчали І. М. Григора, Т. Л. Андрієнко, А. І. Кузьмичов, Л. С. Балашов [2]. Розгляду доцільності меліоративних робіт на Західному Поліссі та їх результативності присвячено роботи А. Й. Міховича та І. Ф. Федця [5], а тенденції зміни рівня ґрунтових вод в осушених лісах безпосередньо району Шацьких озер охарактеризував К. С. Давидюк [4]. Зміни рослинного покриву, в тому числі й лісових фітосистем на території Шацького НПП, частково висвітлено у публікаціях Т. Л. Андрієнко, Ю. Р. Шеляг-Сосонка, П. Т. Яценка [5]. Ми вивчали біопродуктивність і киснепродуктивність лісів парку. Проте сучасний стан лісових насаджень зони діяльності лісгоспу, яка межує з лісами національного парку, потребує додаткового вивчення.

З метою отримання інтегрованих характеристик таксаційної структури насаджень, ДП «Шацьке УДЛГ» ми провели відбір, групування та обробку таксаційних параметрів насаджень із банку даних «Лісовий фонд» ВО «Укрдержліспроект» станом на 01.01.2013 року. При цьому використана повидільна характеристика насаджень та відомість контрольних підсумків у державному підприємстві.

Як видно з табл.1, загальна площа ДП «Шацьке УДЛГ» становить 20986,9 га, у т. ч. вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки становлять 19612,3 га, загальний запас насаджень – 3756,25 тис. м³. Територія лісгоспу поділяється на чотири лісництва: Ростанське, Піщанське, Поліське і Шацьке. Загальна площа лісництв приблизно рівномірна і варіює від 21,8 % (Піщанське л-во) до 30,8 % (Поліське л-во).

Головну роль у формуванні лісового покриву відіграє сосна звичайна, яка займає 61,0 % від площі всіх насаджень лісгоспу і участь якої у загальному запасі становить 72,5% (табл. 2). Поряд із сосною звичайною успішно тут зростають березові (18,4%) та вільхові (16,5%) ліси. Дуб звичайний займає лише 2,7 % території із участю в загальному запасі 2,5 %. Усі інші породи мають незначну частку в загальному запасі (≤1,0%). Тому актуальним є дослідження біопродуктивності та її динаміки в екосистемах соснових, вільхових, березових і дубових деревостанів.

1. Розподіл площ ДП «Шацьке УДЛГ» по лісництвах

Назва лісництва	Загальна площа	
	га	%
Ростанське	4786,6	22,8
Піщанське	4572,7	21,8
Поліське	6462,0	30,8
Шацьке	5165,6	24,6
Разом	20986,9	100,0

2. Розподіл площ і запасів за панівними породами

№ з/п	Порода	Площа, га/%	Загальний запас тис. м ³ /%	Середній запас, м ³ ·га ⁻¹
1.	Сосна Банкса	<u>3,3</u> 0,01	<u>0,26</u> 0,01	79
2.	Сосна звичайна	<u>11651,4</u> 59,4	<u>2653,53</u> 70,7	228
3.	Сосна звичайна в осередках кореневої губки	<u>308,9</u> 1,6	<u>67,86</u> 1,8	220
4.	Ялина європейська	<u>63,5</u> 0,3	<u>11,84</u> 0,3	186
5.	Модрина європейська	<u>1,1</u> 0,0	<u>0,02</u> 0,0	18
6.	Дуб червоний	<u>6,7</u> 0,03	<u>1,12</u> 0,03	167
7.	Дуб звичайний	<u>524,2</u> 2,7	<u>92,92</u> 2,5	177
8.	Граб звичайний	<u>18,0</u> 0,1	<u>2,91</u> 0,1	162
9.	Ясен звичайний	<u>4,5</u> 0,02	<u>0,66</u> 0,02	147
10.	Акація біла	<u>8,8</u> 0,04	<u>0,31</u> 0,01	35
11.	Береза повисла	<u>3599,5</u> 18,4	<u>424,57</u> 11,3	118
12.	Осика	<u>132,4</u> 0,7	<u>20,14</u> 0,5	152
13.	Вільха чорна	<u>3227,3</u> 16,5	<u>470,65</u> 12,5	146
14.	Липа дрібнолиста	<u>1,0</u> 0,0	<u>0,13</u> 0,0	130
15.	Тополя канадська	<u>3,2</u> 0,01	<u>0,72</u> 0,03	225
16.	Верба біла	<u>58,5</u> 0,3	<u>8,61</u> 0,2	147
	Усього	<u>19612,3</u> 100,0	<u>3756,25</u> 100,0	192

Вікову структуру насаджень ДП «Шацьке УДЛГ» наведено в табл. 3, дані якої свідчать про те, що домінують тут середньовікові насадження, причому серед усіх груп порід. Вони займають 60,7% від загальної площі лісів підприємства. На значно меншій площі зростають молодняки (19,5%) і пристигаючі деревостани (16,1%). Невелику площу займають стиглі та перестійні насадження (3,7%).

3. Вікова структура лісів

Групи віку	Площа		Загальний запас	
	га	%	тис. м ³	%
Хвойні				
Молодняки	2140,9	17,8	197,67	7,2
Середньовікові	7465,0	62,0	1235,64	45,3
Пристигаючі	2174,1	18,1	924,57	33,8
Стигли та перестійні	248,2	2,1	375,63	13,7
Разом	12028,2	100,0	2733,51	100,0
Твердолистяні				
Молодняки	106,0	18,9	9,65	9,9
Середньовікові	383,1	68,2	73,96	75,5
Пристигаючі	47,4	8,4	10,23	10,4
Стигли та перестійні	25,7	4,5	4,08	4,2
Разом	562,2	100,0	97,92	100,0
М'яколистяні				
Молодняки	1570,9	22,4	59,5	6,4
Середньовікові	4064,7	57,9	587,69	63,6
Пристигаючі	928,3	13,2	186,15	20,1
Стигли та перестійні	458,0	6,5	91,48	9,9
Разом	7021,9	100,0	924,82	100,0
Усього				
Молодняки	3817,8	19,5	266,82	7,1
Середньовікові	11912,8	60,7	1897,29	50,6
Пристигаючі	3149,8	16,1	1120,95	29,8
Стигли та перестійні	731,9	3,7	471,19	12,5
Разом	19612,3	100,00	3756,25	100,0

У табл. 4 показано продуктивність деревостанів ДП «Шацьке УДЛГ» за класами бонітету, звідки видно, що домінують тут високопродуктивні насадження. Найбільшу територію займають деревостани II-го класу бонітету (48,8%), трохи меншу (35,4%) – I-го класу бонітету.

4. Розподіл лісів за класами бонітету

№ з/п	Клас бонітету	Площа, га	%
1.	I ⁰ і вище	58,6	0,3
2.	I ^a	1039,3	5,3
3.	I	6942,5	35,4
4.	II	9570,8	48,8
5.	III	1627,6	8,3
6.	IV	255,9	1,3
7.	V	39,2	0,2
8.	V ^a	78,4	0,4
	Разом	19612,3	100,0

Аналізуючи розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за типами лісорослинних умов (табл. 5), бачимо, що переважно ліси в Шацькому учбово-досвідному лісгоспі ростуть в умовах А₂, В₂, В₃, С₃, С₄. Варто відзначити, що саме в цих лісорослинних умовах (крім А₂), сосна звичайна, яка є домінуючою породою у даному регіоні досліджень, має найвищу продуктивність.

5. Розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за типами лісорослинних умов (ТЛУ)

ТЛУ	Площа, га	%	ТЛУ	Площа, га	%	ТЛУ	Площа, га	%
А ₁	355,2	1,8	В ₁	24,4	0,1	С ₁	-	-
А ₂	2547,0	13,0	В ₂	3179,5	16,2	С ₂	182,3	0,9
А ₃	134,7	0,7	В ₃	5095,5	26,0	С ₃	2728,3	13,9
А ₄	61,9	0,3	В ₄	1618,3	8,3	С ₄	3145,5	16,0
А ₅	104,0	0,5	В ₅	56,5	0,3	С ₅	379,2	2,0
Σ	3202,8	16,3	Σ	9974,2	50,9	Σ	6435,3	32,8
Разом							19612,3	100,0

Важливою інформацією при аналізі продуктивності лісостанів є їх відносна повнота. Слід зазначити, що цей показник у лісах досліджуваного підприємства в середньому знаходиться в межах 0,6–0,8, як видно з табл. 6.

6. Розподіл лісів за повнотами

№ з/п	Повнота	Площа, га	%
1.	0,3	15,8	0,1
2.	0,4	45,3	0,2
3.	0,5	1217,3	6,2
4.	0,6	5641,7	28,8
5.	0,7	7981,2	40,7
6.	0,8	3960,1	20,2
7.	0,9	742,6	3,8
8.	1	8,3	-
Разом		19612,3	100,0

Висновки

1. Використавши банк даних «Лісовий фонд» ВО «Укрдержліспроект», отримано характеристику деревостанів за площею, запасом, складом, групами віку, бонітетом, типами лісорослинних умов і повнотою на державному підприємстві «Шацьке учбово-досвідне лісове господарство», що дає змогу деталізувати сучасний стан лісів лісгоспу.

2. Отримані в процесі виконання досліджень дані дозволять визначити перспективи збереження лісових угруповань шляхом застосування спеціалізованих режимів охорони, охарактеризувати доцільність проведення господарських заходів, простежити перспективи реформування просторової структури штучних насаджень і наближення їх до природних лісів.

3. Результати досліджень будуть покладені в основу господарювання в лісах підприємства, а також для оцінки та прогнозування їх біопродуктивності.

Список літератури

1. Андрієнко Т. Л. Болота в районі Шацьких озер / Т. Л. Андрієнко, А. І. Кузьмичов, О. І. Прядко. – Укр. ботан. журн. 1971. – Т. 28. – № 6. – С. 727–733.
2. Изменение растительности и флоры болот УССР под влиянием мелиорации / [Балашов Л. С., Андриенко Т. Л., Кузьмичев А. И., Григора И. М.]. – К. : Наук. думка, 1982. – 292 с.
3. Вомперский С. Э. Лесоосушительная мелиорация / Вомперский С. Э., Сабо Е. Д., Формин А. С. – М. : Лесная промышленность, 1975. – 296 с.
4. Давидюк К. С. Водный режим почв и прирост сосны при обычном и регулируемом лесоосушении в Западном Полесье УССР : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. с.-х. наук / К. С. Давидюк. – Х., 1980. – 22 с.
5. Михович А. Й. Изменение лесорастительных условий под влиянием осушения в Полесье УССР / А. Й. Михович, И. Ф. Федец // Лесоводство и агролесомелиорация : типология и биология леса. – К. : Урожай, 1965. – Вып. 3. – 138 с.
6. Мякушко В. К. Сосновые леса равнинной части УССР. – К. : Наук. думка, 1978. – 256 с.
7. Перегуда Л. В. Экологические аспекты осушительных мелиораций Украинского Полесья / Перегуда Л. В., Каркуций Г. Н., Андриенко Т. Л. – К. : Наук. думка, 1988. – 192 с.
8. Проект організації і розвитку лісового господарства ДП «Шацьке учбово-досвідне лісове господарство» / [наук. кер. проекту М. О. Осипова]. – Ірпінь : [б. в.], 2013.

Проанализированы древостои ГП «Шацкое учебно-опытное лесное хозяйство» по площади, запасу, составу, группам возраста, бонитетам и полноте, что позволяет детализировать современное состояние лесов предприятия, определить перспективы сохранения лесных группировок и динамики их биопродуктивности.

ГП «Шацкое учебно-опытное лесное хозяйство», леса, продуктивность, таксационные показатели, распределение.

Stands of SE «Shatsky educational and experimental forestry» by size, growing stock, composition, age groups, site index and relative stocking are analyzed. It is allowed detailing the current state of forests in enterprise, and determination the prospects for conservation forest groups and the dynamics of bioproductivity.

SE «Shatsky educational and experimental forestry», forests, productivity, biometric indices, distribution.